

Titz, Karel

**[Aug. Sedláček, F.M. Bartoš. - Výsledky dosavadního badání o
původu jména Žižka]**

In: Titz, Karel. *O původu jména Žižka*. Brno: Filosofická fakulta,
1924, pp. 29-32

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/126446>

Access Date: 23. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University
provides access to digitized documents strictly for personal use, unless
otherwise specified.

K tomu ke všemu sebral Lang i některé námitky proti etymologii Hankově na str. 289 pozn. 1.; srov. u nás na str. 49. Leč jen po stránce negativní měl úspěch: pozitivně nepodává nic, žádný jiný uspokojivý výklad. A ani za těch 13 let, jež nás dělí od výkladu Langova, žádný jiný český filolog nepokusil se o výklad jména pro nás důležitého.

Teprve r. 1924 v Naší Řeči 8, str. 134, V. Ertl vykládá o našem tematě takto: „Nižší šlechta jmen dědičných ještě ani ve 14. stol. neměla. Vedle jmen majetkových vyskytují se velmi brzo, zvláště u drobnější šlechty, osobní (zpravidla nedědičné) přezdívky, jako Pulkava, Krabice, Puklice, Očko, Flaška, Kostka, Řitka, Kepka a j., takovým jménem bylo bezpochyby i jméno *Žižka*.“

Je to exkurs. V. Ertl byl by účelu svého článku dosáhl, i kdyby se nezminil vůbec o jméně *Žižka*. Že Řitka, Kepka jsou přezdívky, v tom není pochyby, říkají tak Václav IV. svým komorníkům (patří sem i Bzdinka). Avšak že jméno *Žižka* je přezdívka, jest jen Ertlova domněnka, a to nedokázaná. Proč na př. nerozebral dokladů našeho jména nebo nějak jinak nedokázal, že i tu jde o přezdívku? Takhle je to jen exkurs, a to zbytečný a nedoložený¹.

7.

Leč tím diskuse o *Žižkovi* a významu jeho jména neumlkla.

Máme ještě dvě historické práce, o nichž musíme promluvit, neboť historie se tu proplétá s filologií: historikové někdy nic netušíce přinášeji doklady, jež teprve náležitě osvětlují filologickou situaci.

R. 1913 Augustin Sedláček v Českém Časopise historickém str. 446—480 uveřejnil studii „Doklady k otázce o *Žižkově* stáří“. Úvod sám budiž tu citován; zaslouží to: „Ačkoliv já pro svou osobu smýšlím, že *Jan Žižka*, který se připomíná v pamětech 1378—1424, byla jedna osoba, jak v Čechách před Tomkem bylo obecně uznáváno, přece předkládám veřejnosti všechny mnou již od 20—30 sebrané doklady o *Žižkovi* nebo vlastně o všem tom, co s jeho mládím (nebo po soudu jiných s jeho otcem, vlastně předchůdcem téhož jména) souvisí, aby věc ta konečně rozluštěna býti mohla. Budu se vystříhati vši před-

¹ Ač vyložiti jméno *Žižka* není snadno, je to přece lákavé a svádí to i odborníky, jak ukazuje článek V. O. Hložiny v deníku Čechu ze dne 13. června 1924. Podáv jakýsi přehled otázky, Hložina soudí, že je to vojenská přezdívka „zkrácená z nynějšího výrazu *Žezulka*“, jež prý „tehdy v jižních Čechách znamenalo tolik co mladý sokol“! — Absurdní tuto domněnku není zajisté potřetí vyvracet.

pojatosti, vykládáje věc tak, jak jsem ji nalezl a ponecháváje jiným, aby z toho vyváděli, co by se jim příhodným býti zdálo.“

Má pak práce Sedláčkova tyto kapitoly:

1. O Trocnově (str. 446—448). — 2. K dějinám Trocnova (448—451). — 3. O jménu *Žižka* (451—453). — 4. Posavadní známé doklady o *Žižkovi* před r. 1420 (453—455) — 5. O erbovních strýcích *Žižkových* (455—457). — 6. O vladyckých rodinách, které se se *Žižkou* v pamětech vyskytují (457—464). — 7. O *Žižkově* zeti (465—469). — 8. Příklady průměrného stáří z vývodů jihočeských rodin (469—477). — 9. O těch, kteří se po r. 1424 *Žižkami* psali (478—480).

Pro filologa zejména jsou zajímavé kapitoly 3, 4. a 9. Ke kapitole třetí sám autor dodal zatím nového nositele toho jména. Je to doklad dosud nejstarší, z r. 1367: *Jan zvaný Zuzca*, patron v Mnichově u České Lípy, viz Bartoš pozn. 18. (str. 7 zvláštního otisku); je to doklad z Libri Confirmationum I, 2, 92.

Z Köpla na str. 132 (č. 202) dodáme doklad z r. 1376, tedy zase ještě starší než doklady dosud známé: *Venceslaus Zizka*, soukenník. Potom budiž poznamenáno, že doklady z kapitoly třetí na str. 453, počínající r. 1431, patří do deváté kapitoly. K „tém, kdož se po r. 1424 *Žižkami* psali“, dovolíme si připojití nového, moravského Jana *Žižku* z Litochoře, zapsaného k r. 1446, viz Černý u hesla *Žižka*.

Pak podle našeho soudu třeba sem restituovati kanovníka Mikuláše z Maštova a psáti jej *Žižka* nebo aspoň *Žiška*, a ne *Šiška*, viz o tom u nás na str. 44, pozn. 2.

Vůbec by se musila devátá kapitola doplniti a sjednotiti s doklady, jež uvedl Vojtíšek (musily by všechny míti náležitou signaturu, jinak se v tom nelze vyznati). Leč najde-li se uspokojivý výklad *Žižkova* jména, nemá taková sbírka dokladů pozdějších už toho významu, jaký se mu připisoval dříve.

V kapitole třetí na str. 451 pokusil se Sedláček o etymologii jména *Žižkova* a tím vystoupil z rezervy, kterou si sám uložil, a porušil neutralitu, kterou byl přislíbil. Připomíná napřed, že Hanka odvozoval naše jméno od *Zihy* (vlastně *Zigy*) — Hanka napsal: *Žiha* — zkráceného jména *Zikmund* nebo *Zigmund*. „Protiv tomu však uvažovati jest, že v listině r. 1378 11. Jul., chované v arch. mus. Kr. Č.¹, čte se *Johannes dictus Zuzka de Trocznow* a že tedy starší nepřehlasovaný

¹ Pohodlněji přístupná jest u Köpla na str. 150 (č. 248).

tvár tu proklouzl¹. K tomu jest porovnati zmínku podezřelých, však starých listů kladrubských. Tu se čte jméno Zusa, které Erben a Friedrich vykládají na Sůš... Že bývalo jméno osobní Žuž nebo Žuža, dokazují místní názvy Žizice a Žizín... Ještě jen dokládám, že ta a taková jména jako Žiz neb *Žizka* nesmějí se šmahem míti za křestní jména v našem smyslu, nýbrž jen částečně za osobní a částečně za přezdívky. Jiná obměna téhož slova nebo jiný kmen, ale snad téhož kořene, jest osobní jméno Žužel, odkud dodnes slove Žiželeves a Žuželice, nyní Žizelice. Smysl slova Žužel i žoužel neb žizel souvisí s pojmem hoření a světla...“

Jak viděti, Sedláček věci, Langem vědecky přesně vyvrácené, zase máte a míší kořen *žij* se jménem *Žizka*. Jméno Žuž, Žiz samo není doloženo ani význam jeho, a přece se Sedláčkovi zdá, že *Žizka* je diminutivum jeho. Aby bylo zřejmo, jaká nejistota je u těch Žuželovsi a Žuželic, budiž uvedeno, co Lang o tom vykládá na str. 292 pozn. 7.: „Jest psáti Žizelice a souvisí nejspíše se žúzala-žízala.“

Se jménem *Žizka* věc se má jinak, není tu žádné souvislosti s kmenem *žig* ani s jiným.

Je však s podivem, že historik Sedláček mlčením pomíjí okolnost přece především hodnou rozboru a úvahy, kterou uvedl Tomek, po něm opakovali Toman a Šusta, že se totiž jméno *Žizka* objevuje teprve po r. 1365, tedy až potom co byly přineseny do Čech ostatky *Zigmundovy*. Doklady v té příčině byly by bývaly velmi vítány, protože by byly rozhodly.

Tak přicházíme k poslední práci, dotýkající se našeho úkolu, k studii F. M. Bartoše: *Z Žizkových mladých let*. Bartoš soudí, že *Jan Žizka* uváděný v listinách let 1378—1384 jest otec našeho hrdiny a že se náš *Žizka* narodil někdy v letech 1376—1378 (poznámka 11.), že tedy byl ne zcela padesátiletý, když skončil, což by bylo v souhlasu se stářími kostí nalezených v Cáslaví. Pokud se týče významu *Žizkova* jména, výklad Sedláčkův, uvedený svrchu a odvozuující tvar *Žužka* ze starého vlastního jména Žuža se Bartošovi zdá pravdě nejbližší (pozn. 18.). Avšak Bartoš přece — a to budiž s povděkem připomenuto — sám klade důraz na fakt, že se jméno naše vyskytuje teprve po r. 1365. O tom uslyšíme, jakož i o jeho krásném postřehu: *Sigmund Šiška*.

* * *

¹ Není to tvar starší, nepřehlasovaný, nýbrž tvar *Zuska* vznikl ze jména *Žizka* zpětnou analogií; viz o tom dále na str. 52.

Takový je dnešní stav otázky.

Historický její přehled poskytl nám už několik cenných momentů:

1. Není nijakých svědectví, že by v kořeni jména *Žižka* bylo něco, co by opravňovalo výklad, že *Žižka* znamená jednookého.

2. Nelze odvozovati jména toho ode jména *Zuža*, nedoloženého, jehož kořen a význam neznáme.

3. Je důležité tvrzení Tomkovo, že se jméno *Žižka* objevuje teprve po r. 1365, kdy byly přeneseny do Prahy ostatky sv. *Zigmunda*, jenž se stává zemským patronem. Této třetí okolnosti si musíme všimnouti podrobněji.
